

Corneille, zijn wereld

zijn wereld
Corneille

Maarten Bertheux
Brenda Zwart

Corneille

La grande ouverture sur l'été
avec le chien bleu | Groots
uitzicht op de zomer met
blauwe hond, 1977

99 x 140 cm

Particuliere collectie,
Mats Carlsson, Zweden

***Stedelijk
Museum
Schiedam**

scriptum

Corneille '05

Woord vooraf

In november 1948, precies 70 jaar geleden, richtten de Nederlandse kunstenaars Karel Appel, Constant en Corneille, de Deen Asger Jorn en de Belgische dichters Christian Dotremont en Joseph Noiret de Cobra-beweging op. Appel en Constant werden recent geëerd met tentoonstellingen. Het Stedelijk Museum Schiedam, dat een prachtige Cobra-collectie bewaart, viert nu het jubileum met een overzichtstentoonstelling van Corneille.

Corneille, die leefde van 1922 tot 2010, was een schilder met verschillende gezichten. In zijn vroege Cobra werk roept hij de wereld van het kind op, zijn aardkleurige doeken uit de jaren 50 zijn geïnspireerd door het onherbergzame landschap dat hij zag tijdens zijn reizen naar Noord-Afrika, en vanaf midden jaren 60 schilderde hij kleurrijke, paradijselijke oorden die op de waardering van een groot publiek konden rekenen. De drie verschillende fasen in Corneille's kunstenaarschap worden verbonden door de poëtische en dromerige blik waarmee hij de wereld tegemoet trad.

De tentoonstelling *Corneille, zijn wereld*, laat ook de inspiratiebronnen van Corneille zien. Wat vormde hem en wat beïnvloedde hem in een wereld die zich na de verschrikkingen van de Tweede Wereldoorlog voor hem opent? Zo interesseerde hij zich voor kindertekeningen, werk van andere kunstenaars als Miró en Klee, en voor Afrikaanse kunst. Zijn belangstelling voor etnografica had een romantische inslag en nodigde hem uit tot 'bevrijdende' voorstellingen. In deze naïeve visie stond hij indertijd niet alleen, net als in zijn blik op de vrouw, immer getoond in haar begerenswaardige schoonheid.

Corneille

(Detail) Sans titre |

Zonder titel, 1965

66 x 86 cm

Particuliere collectie

Tot slot wil ik graag een aantal mensen bedanken voor hun hulp bij de totstandkoming van de tentoonstelling en de catalogus.

In de eerste plaats de bruikleengevers die zo genereus waren de door hen gekoesterde schilderijen aan ons uit te lenen. Een aantal van hen was ook zeer behulpzaam in het delen van hun kennis en verhalen over Corneille: Elisabeth den Bieman de Haas, Nico Koster, Nono Reinhold en het Cobra Museum voor Moderne Kunst. In het bijzonder noem ik hier ook Natacha van Beverloo, de weduwe van Corneille, en de Fondation G. Corneille voor hun bereidwillige medewerking.

Dankzij Paul Faber, oud-conservator van het Tropenmuseum Amsterdam, kunnen we een prachtige selectie etnografica in de tentoonstelling laten zien.

Maarten Bertheux dank ik voor het concept en de zorgvuldige samenstelling van de tentoonstelling. Brenda Zwart tekende voor het educatieve deel daarvan. Samen schreven zij het essay in deze catalogus, die door Hanneke de Man werd geredigeerd. Hans Ritman van de Schiedamse uitgeverij Scriptorium was enthousiast om het uit te geven.

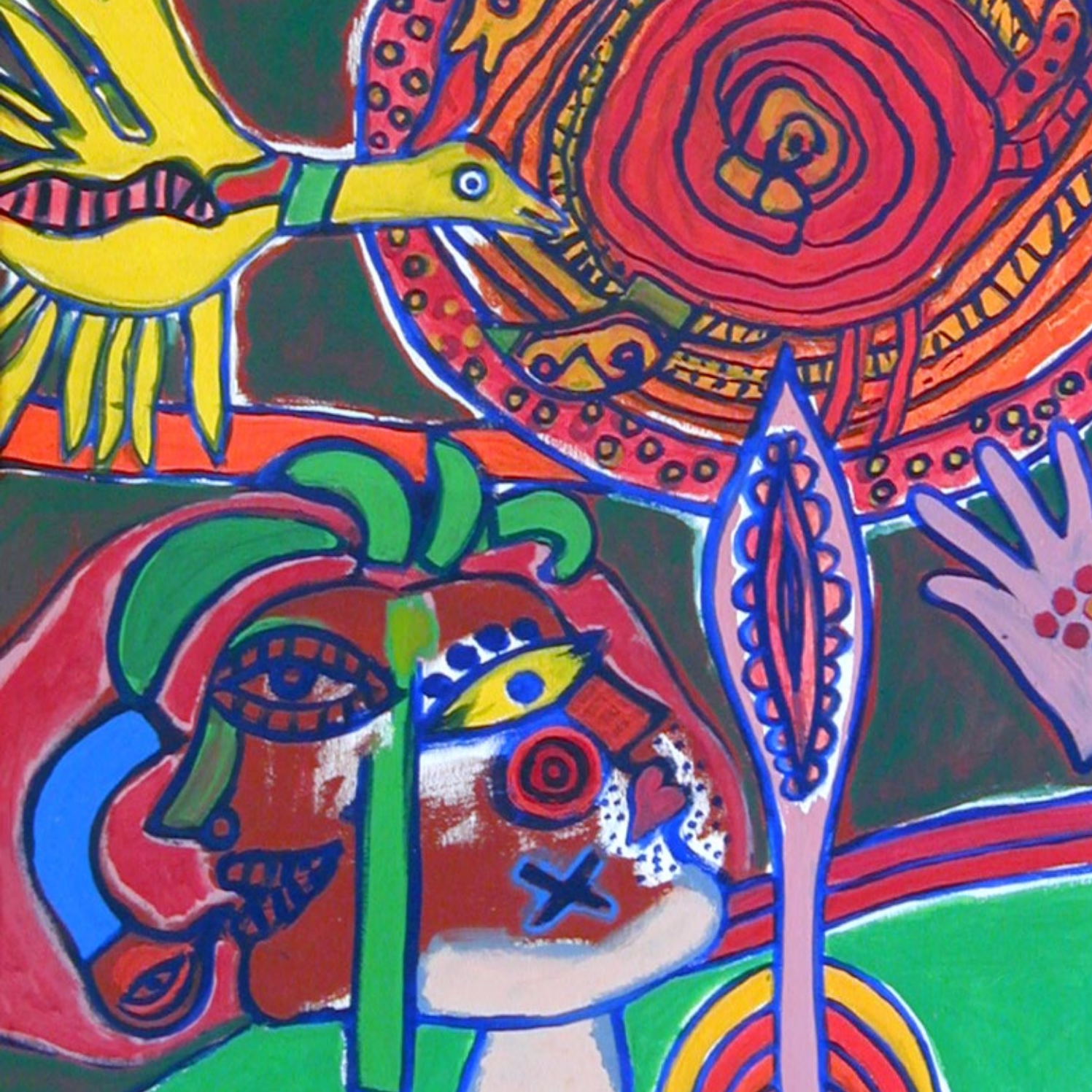
De financiële steun van een aantal fondsen was onmisbaar voor deze onderneming: de Stichting Fonds Schiedam Vlaardingen e.o., het BNG Cultuurfonds, de Stichting Elise Mathilde Fonds, de Stichting Gifted Art en de gemeente Schiedam.

Corneille was een schilder die leefde voor zijn kunst. 'Ik ben een schilder van geluk, niet van ongeluk', zei Corneille. Ik hoop dat u dit ook ervaart tijdens het bekijken van zijn werk.

Deirdre Carasso
Directeur Stedelijk Museum Schiedam

Corneille

(Detail) La Main du bonheur
dans la Plénitude de l'Été |
De Gelukshand in zomerse
Overvloed, 1977
100 x 70 cm
Particuliere collectie

Corneille, zijn wereld

De kunst van Corneille Guillaume Beverloo (1922–2010), kortweg Corneille, heeft meerdere gezichten. Velen zullen hem kennen van de kleurige composities uit zijn latere periode, waarin gestileerde dieren, planten, hemellichamen en een vrouwelijk naakt zijn verwickeld in een vloeiend vorm- en kleurspel. Anderen zullen zijn naam direct in verband brengen met het Cobra-avontuur uit zijn beginjaren en sommigen zullen de minder bekende schilderijen uit de jaren 50, waarin hij ver opschoof richting abstractie, als een hoogtepunt in zijn oeuvre beschouwen.

Corneille heeft tijdens zijn leven veel lof, maar ook kritiek geogost. Dat misprijzen viel hem, net als de overige Cobra-leden, ten deel in zijn jonge jaren, maar ook op het einde van zijn leven, toen zijn kunst steeds commerciëler werd uitgebuit, kreeg Corneille kritiek.

Inmiddels is het twintig jaar geleden dat er in Nederland een grote solotentoonstelling van zijn werk te zien was en lijkt de tijd rijp voor een hernieuwde kennismaking.

De expositie *Corneille, zijn wereld* wil een breed overzicht tonen, waarin aandacht is voor zijn inspiratiebronnen, de invloed van andere kunstenaars, voor zijn passie voor verre reizen en zijn liefde voor Afrikaanse etnografica. Kortom een tentoonstelling waarin het kunstenaarschap van Corneille reliëf krijgt.

1 Corneille in zijn atelier aan de Rue de Clignancourt, ca. 1968. Foto Nico Koster.

‘Ik ben een vogel’

Misschien laat de kunstenaar Corneille zich nog het best kennen in de poëtische, dromerige blik waarmee hij de wereld tegemoet trad. Die blik is prachtig vervat in het beeld van de vogel.

Vogels vormen een telkens terugkerend motief in de drie periodes waarin zijn oeuvre globaal is onder te verdelen. In de jaren 1948–1951 treedt de vogel, net als bij veel andere Cobra-kunstenaars, naar voren als fabelwezen. In de jaren 50, wanneer Corneille zich laat inspireren door het Afrikaanse woestijnlandschap, is het het vogelvluchtperspectief waarin de vogel zijn aanwezigheid doet voelen. Later, vanaf ca. 1965, is de vogel opnieuw prominent in beeld, nu als een gestileerd mythisch teken, symbool van mannelijke begeerte.

Ook voor de creatieve scheppingsdaad gebruikt Corneille de vogel als metafoor: ‘Mijn bewegingen op het doek worden altijd vogels. De vogel is het volmaakte beeld van de beweging. Het is niet alleen de beweging naar het doel, het is ook de blijdschap om de beweging.’¹ en ook: ‘In een bepaalde periode heb ik vogels als een vorm van schrift gezien, want ze schrijven met hun vleugels hun eigen schrift in de hemel. Ze traceren als het ware een tekening. Als het er om eentje gaat, zie je z’n schrift, bij een zwerm krioelt het van tekens in de lucht.’²

Soms identificeert hij zich ook persoonlijk met de vogel, bijvoorbeeld wanneer hij zegt: ‘De vogel, en dat geldt ook voor mijzelf, is degene die altijd voedsel moet zoeken en vinden en ook degene die moet vliegen en niet zonder beweging kan.’³

1 Corneille in een interview met Wim Beeren in Signalement van Corneille, *Museumjournaal VII* (1961), pp. 35–43.

2 Corneille in film Jos Wassink, *Het Afrikaanse gezicht van Corneille*, Moving Image Production, HUMAN, Humanistische Omroep, 1992.

3 Ronald A.R. van Kerkhoven, *Het Afrikaanse gezicht van Corneille*, 1992, p. 46.

Alsof zijn ouders bij zijn geboorte in 1922 al voorvoelden hoe belangrijk vogels voor hem zouden worden, gaven zij hem de naam van een van hen: Corneille is het Franse woord voor kraai.

‘De kortste afstand tussen aandrif en beeld’

Corneille wordt op 3 juli 1922 geboren in Luik, als kind van Nederlandse ouders. In 1937 verhuist het gezin naar Haarlem. Corneille is grotendeels autodidact. Zijn ouders staan huiverig tegenover zijn wens om kunstenaar te worden; de tekenlessen die hij mag volgen aan de Kennemer Etalage- en Reclame School in Haarlem vormen een compromis.

In 1940 gaat Corneille op zichzelf wonen in Amsterdam. Veel mogelijkheden om zijn culturele horizon te verbreden zijn er echter niet in het angstige en deprimerende klimaat van de oorlogsjaren. De cursussen die hij in die tijd volgt aan de Rijksakademie hebben hem weinig te bieden. Al vóór de oorlog was de Nederlandse kunstwereld behoudend, de Rijksakademie was daarvan een typisch voorbeeld. Corneille ervaart er het tekenen naar gipsen beelden als weinig stimulerend. Datzelfde geldt voor Karel Appel (1921–2006), die Corneille op de academie leert kennen en met wie hij al gauw goed bevriend raakt. Zij zijn nieuwsgierig naar de eigentijdse kunst en stellen zich enorm veel voor van kunst die zij niet kunnen zien. ‘We hadden de hele kunstgeschiedenis doorgewerkt: Titiaan enzovoorts, maar onze belangstelling ging al snel uit naar wat dichterbij was, bijvoorbeeld de Duitse expressionisten. Als we op de academie naar literatuur daarover vroegen, was die plotseling onvindbaar in de bibliotheek. Vooral de Haagse School werd daar gepropageerd. Boeken over Van Gogh waren volkomen stuk gebladerd en een klein boekje over Matisse was helemaal kapot.’⁴ In hoog aanzien stonden deze twee

4 Corneille 1965 in: Willemijn Stokvis, *Cobra de weg naar spontaniteit*, V+K Publishing, Blaricum 2001, p. 164.